

Yishai Sarid

El poeta de Gaza

Traduït de l'hebreu
per Roser Lluch i Oms

CLUB EDITOR
BARCELONA

A la Rakheli

Em vaig quedar assegut al cotxe una estona més per mirar una foto d'ella antiga i escoltar "Here comes the sun" fins al final. No és freqüent sentir Harrison a la ràdio, i no hi ha gaires cançons matinals tan bones com aquesta. Per mi és important saber quina cara fa una persona abans de trobar-me-la per primer cop, per no tenir sorpreses. A la foto se la veia molt guapa, amb els cabells recollits cap enrere, un front intel·ligent, somreia a un àrab en algun míting de progres.

Era un matí de finals de juliol. Al carrer hi havia la calma urbana de les vacances d'estiu. Gats enfilant-se a buscar menjar als contenidors de les escombraries, dos amics passejant cap al mar per l'avinguda dels tamarius, rient despreocupadament amb uns patins sota el braç. Visc al tercer pis, m'havia dit ella per telèfon. Les bústies tenien moltes capes d'etiquetes, llogaters joves que arribaven i marxaven, i noms amb lletres llatines de gent que ja no era viva. L'edifici estava molt deixat, el guix de les parets escrostonat. Els vidres de l'escala, alts i estrets com els d'un monestir abandonat, eren opacs de tan bruts. La

Dafna va obrir la porta: descalça, amb els cabells recollits, la mirada penetrant. És el que vaig captar a primera vista.

—Estic al telèfon, passa —va dir. Vaig sentir el final de la conversa, un riure breu i algunes informacions pràctiques—. Haig de penjar, hi ha algú que m'espera.

Vaig fer un cop d'ull a la sala: dos sofàs confortables dels anys setanta, un gran finestral per on es veia la capçada d'un ficus, un petit televisor i, a les parets, algunes obres interessants que no vaig tenir temps de mirar bé. L'apartament donava a un pati interior i era molt lluminós. No sé per què, m'esperava un lloc fosc.

—Vine, seurem a la cuina —va cridar.

Damunt la taula rodona hi havia una pila de papers, un bol de préssecs madurant, unes tovalles de colors fetes a mà. Per la ràdio sonava música clàssica, suau, potser de Chopin, potser d'algun altre compositor que no coneixia.

—¿Per què has vingut? —va preguntar. Tenia una veu sorprenentment jovenívola.

—M'han dit que em podries ajudar a escriure, m'han recomanat que et vingués a veure. Vull aprendre a escriure.

—¿És important per tu? ¿Estàs disposat a invertir-hi temps? —em va preguntar amb un somriure contingut mentre s'asseia en una cadira, amb una cama doblegada sota seu. Aleshores vaig veure que duia uns pantalons de tela amples.

—Sí, per això he vingut.

—¿No treballes? ¿De què vius? —va inquirir. En aquell moment el seu rostre era dur i tenia una expressió concentrada, gairebé com d'home.

—Ja he treballat prou. Ara vull escriure. És el que m'importa de debò. —Em cenyia estrictament al meu guió. Ara no el podia variar de cap de les maneres.

—N'hi ha que venen perquè els faci la feina —va dir posant les mans damunt la taula, de costat. Duia les ungles curtes i polides—. I això no ho faig. Si vols publicar hauràs de treballar molt. Jo no escriuré per tu.

A l'ampit de la finestra de la cuina hi havia testos d'herbes aromàtiques. Els anys de pluges i esquitxos d'aigua de mar havien fet esquerdes a les parets. El sostre també es pelava.

Em va preguntar on treballava tot creuant les cames.

—Durant tretze anys he estat assessor en una companyia d'inversions —vaig dir—. Han sigut uns anys molt bons al mercat. Però ho he deixat. Potser algun dia tornaré a fer aquesta feina. Tinc prou diners. Ara m'interessa més la creació. Des de petit que somio escriure un llibre.

No em podia creure que aquelles paraules sortissin de la meua boca. Escull una ocupació, em vaig dir, decideix qui ets.

—Has triat un tema estrany per un assessor en inversions. ¿Com hi has arribat? —em va preguntar.

—Mira, vaig estudiar història a la universitat —vaig contestar—, però ho vaig haver de deixar per guanyar-me la vida. Per casualitat em va caure a les mans aquest article que parla d'un venedor de poncems a l'època antiga, i la història se'm va enganxar. Vaig buscar les fonts i vaig veure que apareixia en diverses variants, tant a la Mixnà com en la literatura hel·lenística. La meua imaginació vola sense parar cap a aquest home.

Tenia les mans morenes i primes, adornades amb tot d'anells d'or finíssims, i els ulls molt enclotats; em costava mirar-los sense sentir-me torbat. El coll era llarg i prim, amb unes arrugues delicades, però això no em molestava gens. Segons els papers, tenia set anys més que jo. Quan va anar a l'exèrcit jo feia cinquè.

—Això només és un esbós —va dir—. Estàs molt al començament.

—No tinc gens de pressa —vaig dir.

—Aquests papers no aniran demà a impremta. Digue'm quines expectatives tens. No vull decepcions terribles. Cap dels dos ho resistiria. —Va riure.— Hi ha més gent que s'ha penjat per manca de talent que per una pena de cor.

—No et preocupis —vaig riure jo—. Els agents de borsa solen tirar-se daltabaix del terrat. No em penjaré. Només vull escriure un bon llibre. Ja no soc un nen, i tinc paciència. Soc un nedador de llargues distàncies.

—Jo també nedo —va dir animant-se i tornant a riure. Havia aconseguit trencar el gel—. ¿On vas a nedar? —em va preguntar amb interès.

Li vaig explicar que de petit anava a nedar a la piscina de l'Institut Weizmann, que vaig quedar cinquè al campionat de joves israelians dels cinc-cents metres crol. No era un gran nedador, però tenia resistència. Ens entrenàvem tres o quatre cops per setmana i mai no deixava d'anar-hi. A molta gent l'avorreix passar-se hores i hores a l'aigua, però a mi m'agradava desconnectar.

—Jo vaig a nedar uns quants cops per setmana —va dir

la Dafna—. Dos quilòmetres, de vegades amb aletes, de vegades amb flotadors a les cames.

Vam canviar impressions sobre distàncies, piscines i estils. Aleshores vaig comprendre d'on li venia aquella vitalitat serena. Sempre m'ha agradat la gent que es pren la natació seriosament.

Em va preguntar d'on era.

—De Rekhovot —li vaig respondre—. El meu pare és professor d'agronomia i la meva mare és mestra. És la història normal a Rekhovot.

—No hi ha cap història normal. Només sobre aquesta frase podries escriure mil novel·les. Estic convençuda que tens coses a dir.

Em va fer posar vermell i ella, en adonar-se'n, va riure. Ves amb compte, em vaig dir, és molt més intel·ligent que no pas tu.

—¿Per on vols començar? —va preguntar. A la finestra de la cuina hi cantava un ocell, posat damunt d'una de les plantes.

—Digue-m'ho tu.

—Potser hauríem de parlar una mica del teu protagonista —va proposar.

—He escrit tot el que en sé —vaig dir—. És un comerciant jueu que, després de la destrucció del Temple, se'n va a una illa grega a buscar poncems per dur-los a Israel.

—¿El coneixes? —em va preguntar.

—Crec que sí —li vaig dir—. Hi he passat molt de temps abans de posar-me a escriure. Hi va haver una

època en què viatjava molt a l'estranger per feina, i ell sempre m'acompanyava. De vegades jo era l'home dels poncems. He repassat totes les versions del relat a la biblioteca. També he fet investigacions sobre l'illa. Hi vaig ser l'any passat. Si existeix un paradís, és a Naxos. Allà encara hi conreen poncems.

—¿Com és el teu comerciant de poncems? ¿Què pensa? ¿Quines coses el motiven? ¿Què menja per esmorzar? —va dir la Dafna disparant les preguntes. Conservava la joventut: en el petit espai entre les dents, en els moviments flexibles, en el parlar ràpid.

No sé per quin atzar em trobo en aquest joc, em vaig dir, hauria hagut de proposar una història diferent des del principi. Però no n'hi havia cap altra.

—És un supervivent —vaig dir—. No pensa gaire. Ha passat una tragèdia i només intenta anar tirant al seu racó, exportant poncems per a la festa de les Cabanyelles. És un home pràctic.

—No hi ha ningú que no pensi gaire —va dir amb determinació—. Envia qualsevol persona a fer un creuer de dues setmanes i t'asseguro que el cap li explotarà de tants pensaments. Pensem molt més que no actuem.

En això no hi estava d'acord. Hi ha gent que es manté permanentment ocupada per no haver de pensar.

Es va aixecar a preparar cafè. A la seva cuina no hi havia res que fos nou: els fogons eren vells, el forn era com el de la meua àvia a Rekhovot, la nevera era una Amcor dels anys seixanta. Però tot estava net i la llum era suau, com si penetrés de l'exterior a través d'un filtre.

—Segur que prens el cafè amb llet —va dir—, però no en tinc.

—No —vaig riure—. El prenc sol.

—No sembles pas un banquer —va dir donant-me l'esquena—. Hi ha alguna cosa en tu que no m'encaixa. ¿Quant de sucre vols?

Vam seguir parlant del meu home, que ara salpava de l'Àsia Menor cap a l'illa. Li vaig fer una descripció de l'estructura dels vaixells de vela en aquella època, tots els detalls que havia comprovat abans de venir. Ella em va ajudar amb els pensaments.

—¿És casat? —va preguntar—. ¿Estima algú?

—Té trenta-cinc anys —vaig respondre—. En aquella època els homes de trenta-cinc anys no eren solters. Té dona i un munt de fills. Però li agrada viatjar. Israel passava per unes condicions terribles quan ell es va fer a la mar.

—¿Enyora molt la seva dona o mira altres dones durant el viatge? —va preguntar amb una rialla.

—Uf! Sabia que faltava alguna cosa —vaig dir coquetejant—. Cal sexe perquè el llibre es vengui. Potser el ficaré al llit d'alguna prostituta al port d'Esmirna, abans de salpar.

—No, no —va dir rient i movent la mà en senyal de protesta—, això no ho has de fer, i molt menys anomenar-la prostituta.

Vaig anotar els punts de la nostra conversa en un bloc de color groc que a mi em semblava literari. Li vaig prometre que reescriuria el començament de la història abans de tornar-nos a trobar.

Em vaig aixecar per anar-me'n i li vaig deixar cent xé-
quels damunt la taula, com havíem acordat per telèfon.
Em va acompanyar a la porta i quan ja estava gairebé fora
em va dir en veu baixa:

—No et prometo res. No et puc prometre que el llibre
es publicarà. Podria ser que em paguessis en va, que no en
sortís res, de tot això.

—D'acord. Ja t'ho he dit, soc un noi gran.

—No vull que tinguis un desengany —em va repetir—.
Hi ha coses que no puc prometre.

—D'acord, Dafna —per primera vegada la vaig anome-
nar pel nom. Vam quedar per veure'ns al cap d'una set-
mana.

En tornar al despatx vaig enviar un curt informe pel cor-
reu intern i immediatament em va trucar en Khaïm dema-
nant-me que l'anés a veure. Vaig anar al seu despatx, al
final del passadís, saludant tots els que veia asseguts a les
seves taules. Com sempre, en Khaïm estava arrepapat i
mig enterrat darrere de l'ordinador i els papers.

—¿Com ha anat? —em va preguntar. Anava sense afai-
tar per alguna prescripció religiosa.

—Com una classe particular —vaig dir—. Ha destros-
sat la meva història. Em sembla que no ho aguantaré.

—Ho has de fer —va dir en Khaïm amb un somriure
tort—. La teva història té poca substància, ja t'ho havia
dit. No sé d'on l'has tret. Els poncems es cultivaven a Is-
rael, no va caldre enviar ningú a Grècia per això.

Li vaig tornar a mostrar el passatge de la Mixnà, però
ell va fer un gest de menyspreu.

—Això és el que passa quan els profans llegeixen la *Guemara* —va dir—, li treuen l'ànima i només veuen els fets. Vine a estudiar amb mi un cop per setmana i llavors ho comprendràs.

Em va preguntar quan trauríem l'home de Gaza.

—La setmana vinent —vaig dir—. Potser l'altra. Quan m'hagi tornat a trobar amb ella. Si accepta col·laborar amb nosaltres.

—¿Creus que voldrà? —En Khaïm em mirava amb els seus ulls vermells.

—Em sembla que no tindrà més remei —vaig dir.

—Segueix informant-me. No som els únics involucrats, ho saps prou bé. Vull estar al corrent de cada detall.

Al dossier d'ella hi vaig trobar, principalment, retalls de diaris vells, crítiques elogioses del seu primer llibre als suplementes literaris, ressenyes indiferents del segon, una foto seva a la revista *Haolam Hazé* —una noia de vint-i-dos o vint-i-tres anys, amb faldilla curta, menjant síndria al costat de Dan Ben Amotz en una terrassa de la ciutat vella de Iafò, amb unes ulleres grosses— i a sota el peu de foto d'una secció de xafarderies.

També hi havia les fotos clandestines fetes amb zoom, totes semblaven de preparatius d'atemptats: una reunió judeo-àrab a Natzaret el 1981, una manifestació contra l'establiment d'un nou assentament a Samaria. Ella sortia en quatre o cinc fotos d'esdeveniments semblants, però només en una, impressionant, la càmera l'havia enfocada

i apareixia al centre, amb els ulls oberts de bat a bat, brillants, en una carretera estreta i parlant amb un vell àrab, amb un oliverar al fons i a la mà una pancarta escrita en hebreu i en àrab. Algú no havia fet bé la feina, perquè enlloc no s'hi esmentava el lloc ni la data. A cap de les fotos se la veia enfadada, ni quan al seu voltant hi havia aldarull ni quan ella tenia la boca oberta cridant. Ella era una estadística. Fins que no vaig començar a treballar en l'assumpte, ella no tenia cap dossier propi, em van haver de buscar els documents a l'arxiu d'altres persones més importants.

El seu primer llibre tractava de la seva infantesa a Tel Aviv, a prop del mar, no gaire lluny del Mercat del Carmel, filla d'un pare búlgar, obrer de la construcció, i d'una mare que va arribar sola d'Europa després de la guerra. Quan la van portar al món ja eren grans i coneixien bé el sofriment; malgrat tot, el llibre traspuava l'alegria de viure, era un llibre lluminós. Per exemple, hi havia un capítol esplèndid sobre el mar, sobre com el seu pare, agafant-la a coll, la va ficar a l'aigua per primera vegada. Es va publicar el 1978, quan ella tot just tenia vint-i-tres anys, i va obtenir unes crítiques magnífiques que parlaven d'una nova veu femenina en la literatura hebrea, una veu sorprenent que immola vaques sagrades sense renunciar a la compassió. El vaig haver de buscar a la biblioteca de la universitat perquè a les llibreries no en quedava ni rastre.

El segon llibre va sortir al cap de dos anys, era una història d'amor entre una noia jove i un home casat. Pel que sembla, era un llibre massa ombrívol i pretensiós, publicat per una editorial marginal i no especialment valorat pels

crítics. No vaig aconseguir trobar-lo enlloc, ni tan sols a cap biblioteca. Després no va publicar res més, però es va encarregar de l'edició d'uns quants llibres i va traduir-ne de l'anglès. En una època determinada va fer classes de literatura a secundària.

De moment es tractava d'una missió menor a la qual no podia dedicar gaire temps. Cada dia havia d'interrogar detinguts, com en una cinta de muntatge. Els dedicava tota la meua atenció. Parlava amb ells, els tocava, respiràvem el mateix aire sufocant —tot això sense mirar el rellotge. De vegades em quedava a la feina de nit, quan hi havia grans batudes i l'ambient feia pudor d'atac terrorista. Intentava parlar amb la Sigui per telèfon dues vegades. Ella em transmetia breus informes sobre el nen. Quan li preguntava per ella, només obtenia respostes evasives. Sabia que jo tenia el cap en una altra banda, que, de fet, no l'escoltava. Tornava a casa a hores estranyes, mort de cansament. La Sigui dormia, o ho feia veure. L'endemà, molt d'hora, quan jo encara era al llit, si és que havia tornat a casa, ella duia el nen a la guarderia i se n'anava directament a la feina.

Els vaig demanar que em portessin les darreres gravacions. Em van dur extractes escrits de totes les converses, però a mi m'agradava escoltar personalment el que deia l'objectiu, apropar-m'hi, intentar comprendre la persona. Una dona gran, amb una trena blanca i pinta de bibliotecària, em va portar les cintes. Es va asseure davant meu

sense que l'hi demanés. Jo solia treballar amb objectius àrabs, de manera que no coneixia gaire bé el departament d'escoltes.

—Normalment als investigadors no els interessa escoltar les gravacions —va dir.

—Doncs sembla que jo treballo d'una altra manera —vaig replicar.

—Espero que no les passi a ningú —em va dir amb una expressió greu.

Vaig aixecar el cap dels papers de l'interrogatori d'aquella nit. Feia tres dies que havia desaparegut un jove de Siquem i el seu pare, durant l'interrogatori, va insistir que no sabia on era.

—Perdoni, ¿què em deia? —vaig dir mirant-la als ulls.

—Potser no calia —va intentar explicar-se—, però treballar amb jueus és diferent, completament diferent. Em prenc la llibertat de dir-l'hi perquè és la primera vegada que vostè treballa amb la nostra secció. Hi ha més perill de filtracions. No hi ha manera de saber qui coneix aquesta dona. Potser algú viu a prop d'ella, potser algú va fer el servei militar amb ella, no ho podem saber. Per això som molt més estrictes amb els procediments.

—Té raó, no calia —vaig dir—. No és d'avui que treballo aquí, i no m'enduré tot això enlloc.

—Escoltant-la sembla una dona encantadora —va dir la transcriptora—. Vaig llegir el seu llibre quan va sortir. No estava gens malament. En tot cas —va dir aixecant-se—, estic segura que es comportarà bé amb ella. Tot és aquí, al dossier. Quan hagi acabat ens ho torna.

No la faré seure en una cadira torta amb les mans lligades al darrere, si és que et refereixes a això, vaig pensar. Tampoc no li posaré un sac que faci pudor de merda al cap.

Al vespre, al cap de tot un dia de reunions i avaluacions de la situació després de l'atemptat que havien comès davant dels nostres nassos, vaig posar la cinta a la gravadora i la vaig escoltar amb els auriculars. Les converses eren continuades, però no especialment llargues. Podia passar d'una conversa a l'altra com si fossin cançons d'un disc.

La primera conversa era amb una editorial: li havien trucat per saber què passava amb el llibre que estava editant. És porqueria per a minyones, deia, cada pàgina em resulta una tortura. Al final ella preguntava què feien amb el seu taló, l'editor li deia que hi havia un problema amb un embargament que havien rebut en contra d'ella, i que ho havia de resoldre per poder cobrar. “¿Què passa, Dafna? —li preguntava l'editor en cap—. ¿D'on surten aquests deutes?” “Deixa-ho córrer —responia ella—, de totes maneres no em pots ajudar.”

Després parlava amb un advocat, se'l sentia impacient i gens amable amb ella, i acabava dient-li que estava molt enfeinat. Ella, agressiva, suplicava i demanava quan seria la vista. L'advocat li deia que encara no havien rebut el dictamen del servei de llibertat vigilada perquè en Iotam no s'havia reunit amb ells. “Això li juga en contra —recalcava—, el servei de llibertat vigilada és la seva única esperança. Ja saps que té la condicional i aquesta jutge l'enviarà

a presó sense parpellejar. I no crec que el teu fill ho pugui aguantar. Se'l menjaran de viu en viu. Has de parlar-hi, que vagi a veure l'oficial de la llibertat vigilada, que li causi bona impressió, que accepti de sotmetre's a un programa de desintoxicació. Altrament, ni jo ni ningú no el podrà ajudar. Ara haig de penjar, m'estan esperant.”

Els ulls em coïen. I aquella nit encara havia d'anar al complex rus per trobar-me personalment amb alguns detinguts, no veia quan tindria l'oportunitat de tornar a casa. Tanmateix, vaig escoltar la conversa següent.

L'home de Gaza parlava un bon hebreu. En aquella conversa la Dafna era una altra dona, completament diferent: ni desesperada com la que parlava amb l'advocat, ni impacient i amargada com la de la conversa amb l'editor. “¿Com estàs? —li preguntava amb preocupació i cordialitat—, ¿encara tens dolors?”

Li deia que a la tarda havia anat a veure el mar, algú l'hi havia portat. Hi ha famílies que passen tot l'estiu vivint en tendes a la platja, deia, perquè als campaments de refugiats es fa massa asfixiant. Clans sencers, les dones vestides com a l'Aràbia Saudita, es fiquen a l'aigua completament vestides. Ell havia intentat allunyar-se'n, però la platja era plena de gom a gom. Ni el mar no l'ajudava.

—Vine aquí, anirem a la platja de Gordon —deia rient la Dafna provant d'animar-lo—. ¿Te'n recordes de com ens anàvem a banyar a la platja, de nit, i tu ens ensenyaves les cançons d'Abd El-Wahab?

—Tinc ganes de venir —deia l'home de Gaza—, t'enyoro, Dafna. ¿Tens notícies del meu assumpte?

—Ja no sé amb qui més parlar —deia la Dafna—. He enviat cartes a tothom que he pogut, però ja no conec ningú més. Fa temps coneixia algú a l'exèrcit, però ja no hi és. Em vaig posar en contacte amb l'oficina de Shimon Peres i em van prometre que em donarien resposta. Hani, per tu estic disposada a capgirar el món. Però no sé com. Ja no és com abans. ¿Són imaginacions meves o abans tot era millor?

—Sempre ha estat una merda —va riure ell, i després va seguir en un hebreu lent i concís—, però almenys podíem riure. Avui et poden disparar com si fossis un gos, deixar que et podreixis... Ai! Fa mal, ia'lan... Perdona la maledicció, Dafna, però fa massa mal.

—¿No tens res per al dolor?

—No em poden donar res. És terrible, de debò. Em fa tant de mal que a la nit no puc dormir. He provat amb haixix, però no m'ajuda, només em fa tenir mals pensaments, i l'alcohol és prohibit. Ja només espero el final, Dafna. Això no és vida.

—Penso en tu —deia la Dafna amb calma—, et trauré d'allà, no pateixis. Faré tot el que calgui. Torna'm a trucar d'aquí a uns dies.

Havia dedicat massa temps a aquelles converses literàries i de sobte em vaig adonar que era tardíssim. Vaig baixar corrent a l'aparcament i vaig conduir de pressa per Aialon cap a Jerusalem. Tenia el mòbil ple de missatges, m'havien trucat per dir-me que tornés urgentment, a l'ambient hi havia una sensació de coses que es descontrolen: algú amb un cinturó carregat de material explosiu i claus

ja es passeja per la zona, per carrers il·luminats, davant d'una cafeteria, buscant un lloc amb moviment, entre un munt de carn viva que es convertirà en morta, i no som capços de trobar-lo.

Després de Latrun va començar un enorme embús, segurament causat per un accident. Vaig posar la sirena blava al sostre del cotxe i vaig circular per la vorera d'emergència. Els policies que estaven al costat de les restes del cotxe em van mirar i amb la llanterna em van fer senyal de continuar. Vaig circular a tota velocitat per la baixada de Motsa. Vaig obrir la finestreta perquè la xafogor de la costa s'havia dissipat, ara corria l'aire de Jerusalem. Quan vaig arribar al complex rus la plaça era buida, però les torres de l'església estaven bellament il·luminades, esperant uns turistes que no hi anirien. Abans d'entrar a l'àrea de la comissaria central, tota envoltada de filferrades, vaig sortir del cotxe i vaig trucar a casa per demanar a la Signi que parlés amb el nen. "Fa estona que dorm —em va dir—. ¿On ets? ¿Quan tornaràs?"

Em vaig ficar en el corral humà disposat a passar-hi la nit.

Vaig provar de convèncer en Khaïm que em retirés d'aquesta feina de merda. Ell era un dels darrers de la seva generació que encara es mantenia en servei, tenia gairebé cinquanta anys, una cama trinxada per una missió fallida al Líban, era un malalt de la feina. Quan el vaig conèixer no duia kipà, tot i que sempre havia sigut religiós, però els darrers anys en portava una de negra.